

3. **Razno.** a) Pesem, ki sem jo priobčil v zborniku »Iz Kastelčeve zapuščine« (1911), str. 113 (»Čas«, 1910, 475), je bila natisnjena že prej v »D o m u i n S v e t u«, 1907, str. 237 (priobčil dr. E. Lampe), kar sem tačas prezrl. Spisal jo je prvotno neki F. P., popravil pa Fr. Metelko.

b) Številki 74 a in b ter št. 75 istega zbornika (»Čas«, 1910, str. 480—483, ponatisk, 1911, str. 118 do 121) je napisana z roko Antona Žaklja-Ledinskega, kakor sem se prepričal pri g. župniku Ivanu Vrhovniku, pri katerem sem videl del njegove zapuščine.

c) Dr. Ivan Pregelj je opozoril v »Domu in Svetu«, 1915, str. 106—107, na to, da je melodija Strelovega Popotnika (Aljaževa Pesmarica, II., 52) posneta po napevu francoske pesmi »Ma Normandie«, ki ga je zložil Fr. Bérat. S tem je Pregelj dokumentarično dokazal, kar smo vedeli prej samo po ustnem izročilu (Levec v Knezovi knjižnici, V., 167 sl. in 179 sl.). Hkrati pa je označil tudi besedilo Strelovo kot posnetek iste francoske pesmi. To pa ne drži, ker je Strelov »Popotnik« prost posnetek nemške pesmi »Der Wanderer«, ki jo je zložil Georg Philipp Schmidt von Lübeck in nekoliko skrajšal Fr. Schubert, ko ji je zložil napev. Gl. Levec, Knezova knjižnica, V., str. 177 sl.

Dr. Ivan Grafenauer.

VRHNİKA.

Imenoslovna črtica.

Lepa je Vrhnika, še lepša je njena okolica, a najlepše je njeno ime. Pomen?

Rajni Josip Šuman je v »Dom in Svetu« (1908, 132) izrekel misel, da je »vrh« v imenu Vrhnika mlajši izraz za »lub« v imenu Ljubljana. Potemtakem bi Ljubljana dobila ime po »l u b u«, t. j. griču, holmu (ljubljskem gradu, Vrhnika pa po »vrhu«, ali z drugimi besedami: podlaga imenu Vrhnika je »vrh« = holm, grič: Vrh + n + ika.

To pa ne more biti! Vrhnika leži na ravnini. Res je tam obilo vrhov, kakor: Ljubljanski vrh med Vrhniko in Borovnico, Vrh (sv. 3 kraljev) itd. Koliko Vrhnik bi potem morali imeti na Slovenskem! Tako imamo pa danes dve: Vrhnika ob Ljubljani in Vrhnika v občini Stari trg na Notranjskem. V obeh krajih nas presenetijo iste razmere: tu in tam izvira ali privre na dan voda po-nik-alnica: Ljubljana in Obrh.

Zato sodim, da tiči v imenu Vrhnika koren nik, kakor ga imamo v glagolih: niktiti, nikati, poniktiti, ponikati ali ponicati, primeri: P o n i k v e, kraj, kjer se voda izgublja v zemljo in N i k o v a, potok ali pravzaprav hudournik pri Idriji. Značilnost kraja bi bil torej nik ali izvir Ljubljance ali Obrha in Vrhnika je kraj, kjer »n i k a« Ljubljana ali Obrh.

Da smo na pravi stezi, pričajo podobna krajna imena, n. pr. Vrhpolje, Vrhpeč (v občini Mirna peč), Vrh trebnje, Vrhjezero (pri Cerknici) in Vrzdenec, t. j. Vrhstudeneč (pri Horjulu). Vrh v teh imenih ni holm, grič, ampak je nepristni predlog, ki se v krajnih imenih veže z imenovalnikom, kakor kažejo zgoraj navedena krajna imena. Polje, peč, trebnje, jezero, zdenec (studeneč) so pa seveda pristni samostalniki, ki tvorijo podlago tem krajnim imenom.

Torej mora biti tudi v imenu Vrhnika »vrh« nepristni predlog, »nika« pa samostalnik v pomenu izvir, vrelo itd. Vrhnika bo tedaj Vrh + n i k a, kraj, kjer voda priteka zopet na dan!

Nemcem je naš nepristni predlog »vrh« — »ober«, primeri Oberfeld, Obertreffen, Oberseedorf in tako tudi prav primerno Ober-Laibach.

Pri V e r d u poleg Vrhlike izvira dotok Ljubljance z imenom L u b i j a. Med L i n b je poluglasnik, kakor v imenu Lubljana ali Jublana. Lubija bo menda lub + ija, primeri L i t i j a (Lutija?, Luče, iz Lučan: Lutjane, Lučne = Lütj[al]ne), D r t i j a pri Moravčah itd. Če je to ime kaj v zvezi z imenom Ljubljana, potem moramo dati slovo razlagi, po kateri je Ljubljana nastala iz množinske oblike Lubjane, to so prebivalci na ljubljanskem gradu. Potem tudi Laibach ni slovenski lokal, kakor tudi Wippach za našo Vipavo ali Ipavo ni! Primeri W i p p a, zdaj nemška vas v celovškem okrajnem glavarstvu.

Josip Švigelj.

Še ne objavljen verz pesnika Antona Aškerc.

G. Ivan Zirkelbach, knjigovoj »Ljubljanske plinarne« in bivši predsednik pevskega društva »Ljubljanski Zvon«, mi je nedavno izročil »geslo« imenovane korporacije, ki mu je avtor pesnik-arhivar Anton Aškerc in ki še ni objavljeno nikjer. Pisano je z lastno-ročno pesnikovo roko na nahrbtni strani tiskovine velike 8°, kakršna služi arhivu in knjižnici ljubljanskega magistrata za potrdilo izposojenih knjig in arhivalij; obsega eno samo štirivrstno kitičo, obstoječo iz štiri-stopnih zaporednih jambov z moško rimo in se glasi:

Z zastavo v rokah gremo v boj
navdušeni za narod svoj.
Naprej, tovariši, pojoč!
Saj pesem v žilah vžiga moč!

Podpisa nima nikacega, pač pa je spodaj signirana z dvema, meni nepojmljivima znakoma.

Genezis verza je ta-le: V polpreteklem času se je pri domačih društvih vkoreninila navada, da hoče vsako imeti svoje lastno geslo, ki naj na kratko označuje stremljenje društveno. Tako željo je ob svojem postanku gojil i »Ljubljanski Zvon« in mu je prvo geslo sestavil rajni J. Premk. — Povodom razvitja društvene zastave l. 1908, je pa večina »Zvonašev«, ki jej ni vgaljal Premkov proizvod, zahtevala novega, izrazitejšega gesla, povdarjajoč, da mora »Ljubljanski Zvon« imeti svoj moto izpod peresa veljavnejšega pesnika, moža, čigar ime kaj velja v javnosti, ne pa tako, ki mu je duševni oče neznat, obscuren pisarček. Upošteva je to željo, je nato sklenil društveni odbor v svoji seji, da se je tozadevno obrniti društvemu predsedniku Zirkelbachu, ki je bil istodobno hkrati i občinski svetnik, s prošnjo na arhivarja-pesnika Aškerc. Aškerc Zirkelbacha ni sprejel posebno vljudno ter ga odslovil na kratko: Pridite v 14 dneh. Ko se je Zirkelbach zopet javil, ni imel Aškerc še nič izgotovljenega. Zirkelbach ga je zato ponovno prav lepo prosil, naj se radi silne nujnosti vendar nemudoma usmili društva, kajti slavnost razvitja prapora je pred durmi; ali muhavi Aškerc ga je nemilostno nahrulil: Kaj mislite, da se taka stvar naredi, kot bi v zrak pogledal? in ni bil

prav nič voljan. Zirkelbach pa se ni dal vgnati v kozji rog, nego vdaril je na drugo struno. Oj, bežite! Kaj je kacemu Aškercu za jeden verz ali dva? Kaj tacega dela težkoče drugim umrljivim ljudem, ne pa Vam! To je pomagalo. Človek ni vedno razpoložen! Pa bodi! Sedite! odvrne Aškerc, vzame list papirja, napiše gorenje geslo in podavši je Zirkelbachu še pristavi: Tu imate! Če hočete, uporabite, ako ne, tudi dobro! Zbogom!

Karakteristično je, da se društvo nikoli ni posluževalo novega gesla, nego ostalo pri svojem starem.

Harambaša.

Drobiž.

Novjše napake slovenskega sloga.

Raba prostega prislova se je kakor v nemščini tako zadnja leta tudi v slovenščini jako razširila. Navedimo nekaj zgledov!

Cankar, Podobe iz sanj: Ali nekoč pride ura — ne pobliskoma, kakor razsvetljenje iz nebes, temveč počasi, korak za korakom, noč do noči (bolje: korakoma, od noči do noči), motna, nema slutnja, ki se neslišno plazi v dušo (4). — Z očmi, odprtimi nastezaj, sem hotel odstreči mrak do kraja; ali kraja ni bilo — seženj za sežnjem (bolje: na vsak seženj) se je udiral mrak sam vase brez konca (86). Kurent: Stopali so zvrstoma, par za parom (bolje: sparoma, ali: v parih), lesen križ se je majal pred njimi (65). Tesno objeta sta ležala v črni mlaki, glavo ob glavi, roko v roki (40). V »Podobah iz sanj« je isto predstavo bolje izrazil: Stara dva sta sedela globoko sključena, tesno drug ob drugem in sta se držala za roke, kakor že dolgo ne poprej (29).

Kraigher, Ljubljanski zvon 1917: Noge ima koleno čez koleno (65). Lepo slovenski je izrazil isto predstavo Cankar: Za mizo je sedel, koleno je položil čez koleno ter je zagodel (Kurent, 59).

P. Flerè, Junaki ob Soči: Mož proti možu se je razvilo strahovito klanje (slov. bi bilo: od moža do moža, ali: med možmi se je razvilo, ali še bolje: posamezni možje so se med seboj strahovito klali).

Časih rabijo prislovno določilo načina v imenovalniku, kar ni nič bolj slovensko. Prim. Cankar, Podobe iz sanj: Beli obrazi nagnjeni, svetle oči uprtev zemljo, roke plavaje razprostrate, kakor za sprejem in objem, tako so hitele (zvezde), tako so se bližale; in tisočkrat tisoč jih je bilo, vrsta za vrsto, sijaj in lepota in milost brez kraja (148).

Romanskih prislovov bi ne smeli rabiti, ker se z njimi ubija slovenski stavek. V pravem slovenskem stavku morajo biti vsi členi med seboj organsko zvezani — to je še prvotna moč jezika! —, v francoskem stavku pa je zveza med njimi že pretrgana in se zato nekateri členi čisto mehanično naslanjajo drug na drugega. Posebno zrahljan je ustroj zloženega stavka, zato je tudi besedni red čisto lesen, dočim je pri nas še organski, t. j. tak, kakor ga zahteva zmisel stavka.

Po tujem načinu pa tvorimo zadnja leta nele prislovna določila načina, temveč sploh vse prislovne odvisnike.

II. **Prislovni odvisni stavki.** Po romanskem načinu stoji namesto celega stavka samo trpni deležnik, samostalnik ali pridevnik. Poglejmo nekaj pisateljev!

Kraigher, Ljublj. zvon 1917: Sam čmeren samotar, nezadovoljen z vso okolico, je zahteval, da postane tudi ona čmerna samotarka (11). Slovenski bi bilo: Bil je sam čmeren samotar in je zahteval, ali: ker je bil... — Komaj dvajsetleten, je resen in zamišljen (451); slov. bolje: komaj je bil star 20 let, pa je bil že resen, ali: dasi je imel šele 20 let. — Oba živahna in ognjevitata, skoraj vedno dobre volje, pripravljena za šegavost in norčije, sta bila v družbi po navadi enih misli in želja. Tvorila sta levo krilo, zavzeta zmirom za najskrajnejše (bolje: Tvorila sta... in se zavzemala; trpna oblika ni slovenska!), brez vseh ozirov na predpise in predsodke, na vsakdanjost in navade. Oba kristalno čistih duš, brez vse hinavščine in sebičnosti, nista mogla razumeti, zakaj se itd. (341). — Prepirljiv in strašno občutljiv se je znal za kako malenkost po cele mesece kujati (345). Bolje morda: Bil je prepirljiv in tako občutljiv, da se je po cele mesece kujal. — Časih je ves ustroj francoski in bi bilo treba stavek popolnoma preurediti, n. pr. Tomo skoči naglo na noge in se ozre po vrtu, malo jezen nase, da se vdaja sanjam, zmirom zopet sanjam (8). Ali: Rad nerad (bolje: dasi nerad) — vdati se je moral (bolje: se je moral vdati) z lepa. Preklinjal je in se jezil, ko se je dolgočasil brez prave družbe, ves nestrpen in nepotrpežljiv, na milost in nemilost prepuščen razdraženosti svojih živcev (11). Ali: Matí ga gleda z vdanimi in tolažečimi očmi, naslonjena na komolce, brado na sklenjenih rokah (5). Ali: Nadporočnik Javornik stoji še vedno, kjer je stal, napol zakrit od množice, pogled uprt v Miro, srepo, prodirljivo, hipnotizujoče (1918, 91). Poslednji stavek bi se tudi francoski ne mogel bolje glasiti! Take stavke bi bilo treba drugače porazdeliti!

Pregelj, Dom in Svet, 1918: V kmetsko blago napravljeno, jo je krila vendarle obleka rahleje nego navadne seljanke (34). Bolje: Dasi je bila v kmetsko blago napravljena, ali še bolj slov.: dasi je nosila kmetsko blago. — Svojih petdeset let star (bolje: Star je bil 50 let in je...; brez »svojih«, kar je francosko-nemško!), je bil prikazen sredi med kmetom in gospodom (35).

Zorè, Življenje svetnikov: Rojen v Aleksandriji je prodajal (sv. Makarij) v svoji mladosti slaščice po aleksandrijskih ulicah (19). Konstrukcija je romanska, po francoskem pišejo tudi že Nemci, n. pr. Kralík, am 1. Oktober 1852 geboren, ist väterlicher- und mütterlicherseits bajuvarischen Stammes. Der Vater war ein Böhmerwälder. Gefördert durch fachliche Tüchtigkeit und verwandschaftliche Beziehungen zu den Pionieren des Böhmerwaldes aus der Familie Meyr, war Kraliks Vater Besitzer mehrerer Glasfabriken geworden (Allgem. Literaturblatt, 1918, 3). Slov. se izraža s celim stavkom, n. pr. Rodil se je v Aleksandriji. V mladosti je prodajal itd., ali: Rodil se je... in je. — Bogata, plemenita, nenavadno lepa, je še čisto mlada dobila ženina (32); bolje: Bila je bogata... in je. — Edini